

ДОСТОЈАН БАШТИНИК ДОСИТЕЈЕВЕ ЛИНИЈЕ У СРПСКОЈ КУЛТУРИ*

Поштоване даме и господо,
Уважене колегинице и колеге,
Драги пријатељи и поштоваоци Доситеја Обрадовића,

1. – Данило Н. Баста је рођен 1945. у Зрењанину, где је завршио основну школу и гимназију. Дипломирао је на Правном факултету у Београду 1964. и магистрирао 1973. године радом под насловом „Порекло и сврха државе у Кантовој политичкој филозофији“. Као стипендист Хумболтове фондације из Бона два пута је боравио у Немачкој: 1976/77. на Универзитету у Келну и 1984. на Универзитету у Мајнцу. Докторирао је 1978. на Филозофском факултету у Београду одбранивши дисертацију „Јохан Готлиб Фихте и Француска револуција“.

На београдском Правном факултету је изабран за асистента 1970, за ванредног професора 1987. и редовног професора 1992. године. Почев од 1985. редовно је учествовао у извођењу наставе на последипломским течајевима у оквиру „Inter-University Center of Postgraduate Studies“ у Дубровнику. Учествовао је као референт на многим симпозијумима у земљи и иностранству.

Био је уредник часописа *Гледишта* и *Theoria*, као и члан редакције Велике филозофске библиотеке БИГЗ-а и Нолитове библиотеке „Номос“. Био је главни и одговорни уредник библиотеке „Политика и друштво“ и часописа *Анали Правног факултета у Београду*, те едиције „Parerga“ у издању Досије студија у Београду. Добитник је награде Фондације „Миодраг Јовичић“ за 2003. годину. Награду „Никола Милошевић“ Другог програма Радио Београда добио је 2013. године. За дописног члана Српске академије наука и уметности изабран је 2003, а за редовног члана 2012. године.

Средишње подручје његовог интересовања и рада у првом реду чине политичка и правна филозофија немачког идеализма. На подручју правне филозофије особиту пажњу покљонио је

* Проф. др Јовица Тркуља, „Достојан баштиник Доситејеве линије у српској култури“, Ауторизовано излагање на уручењу награде Задужбине „Доситеј Обрадовић“ за животно дело, Народно позориште, Београд, 18. мај 2022.

традицији природног права и проблему слободе. Упоредо с тим бавио се интензивно Хајдегеровим мишљењем.

Почео је да објављује још као студент. Од његових радова монографског карактера, односно књига, могу се поменути: *Порекло и сврха државе у Кантовој политичкој филозофији* (1973), *Јохан Готлиб Фихте и Француска револуција – Испуњење нововековног природног права у Фихтеовој раној политичкој филозофији* (1980), *Право под окриљем утопије – Ернст Блох и традиција природног права* (1988), *Право и слобода – О перспективи слободе у страниј и нашој правној филозофији* (1994), *Неодољива привлачност историје* (1999), *Вечни мир и царство слободе – Огледи о Кантовој и Фихтеовој практичкој филозофији* (2001), *Пет ликова Слободана Јовановића* (2003), *Мрвице са филозофске трпезе – Филозофске критике* (2004), *Моћ и немоћ филозофије. Са почетних и потоњих филозофских стаза* (2011), *Над преписком Мартина Хајдегера I–II* (2012), *Самопоштовање и пузавост I–III* (2007, 2010, 2015), *Пруст и виолина у Забели: о Михаилу Бурићу поводом петогодишњице његовог упокојења* (2016), *Чаробни брег филозофије, Касирер и Хајдегер у Давосу 1929.* (2017) и „*Црне свеске*“ и *Хајдегеров антисемитизам* (2020). Поред тога, објавио је и бројне чланке, од којих неке у иностраним зборницима, часописима и годишњацима (*Archiv fuer Rechts- und Sozialphilosophie, Rechtstheorie, Bloch-Archiv* и други).

2. – Летимичан поглед на дело и делатност Данила Н. Басте указује на човека широког распона интересовања и ангажовања. Као што је поменуто, средишње подручје његовог рада, у првом реду, чине политичка и правна филозофија класичног немачког идеализма. Нарочиту пажњу је уз то поклонио српској филозофскоправној традицији и богатој духовно-научној баштини Правног факултета у Београду. Баста је, поред тога, деценијама брижљиво пратио, бележио и рецензирао филозофске публикације домаћих и страних аутора. Превео је са немачког језика читаву библиотеку филозофских и научних дела: Канта, Фихтеа, Шелинга, Ничеа, А. Шмита, В. Хениса, Келзена, Ласка, А. Кауфмана, К. Шмита, Јасперса, Касирера, Радбруха, Маркузеа, Фивега, Канторовича, А. Либерта, Бахофена, Гадамера, Хелера, Едите Штајн и других.

Поред научно-филозофске и преводилачке делатности, Баста остварује својеврсну просветитељску мисију у Србији: упознавање с најважнијим достигнућима савремене

филозофскоправне мисли, оснивање и уређивање библиотека и часописа, организовање научних симпозијума, извлачење из заборав наших знаменитих правно-политичких и филозофских писаца и њихових дела, учешће на јавним трибинама и дискусијама, богата и разноврсна публицистичка делатност. Надахнут слободарским и хуманистичким идејама, Баста је поштено и родољубиво настојао да у Србији афирмише право као културну творевину чија је сврха правда, а достојанство и слободу човека као врховне вредности и највишу меру правног поретка.

На тај начин, Баста се показује као достојан следбеник својих великих узора Доситеја Обрадовића, Вука Караџића, Јована Стерије Поповића, Слободана Јовановића, Ђорђа Тасића, Божидара С. Марковића, Радомира Лукића и Михаила Ђурића и њиховог етоса интелектуалног ангажовања.

Као научник и филозоф Баста је веома плодан писац. Делујући у широком временском распону дужем од пет деценија, објавио је десетине студија, монографија, чланака, расправа и прилога у домаћим и иностраним часописима и зборницима. Живећи у време неопозивог слома трансцендентног света и надоласка нихилизма, успео је да освоји и сачува своју аутономну начелну позицију и аутентично мисаоно искуство. С таквим мисаоним искуством, он је актуелну друштвену, политичку и културну стварност пропитивао са становишта и по строгим мерилима филозофије и правне теорије.

Бастини радови, иако су настајали у различито време, разноликим поводима и циљевима, представљају белеге или трагове аутентичне филозофске егзистенције која извире из потребе за истином, из отворености за њу и непоколебљиве спремности да јој се служи. Он је у њима излазио у сусрет прешној животној потреби суочавања са изазовима нашег времена, трагања за одговорима на пресудна питања, те стремљења да у том дубинском, а не површном, смислу „своје време мислима обухвати“ (Хегел).

Познаваоци Бастиног дела учили су да је он достојан баштиник највиших домета, с једне стране, немачке филозофије од Канта и Фихтеа до Блоха и Хајдегера, и, с друге стране, српске филозофске и правне мисли од Јована Стерије Поповића, Димитрија Матића, Слободана Јовановића, Ђорђа Тасића до Божидара С. Марковића и Михаила Ђурића. Недовољно је, међутим, уочено нешто што даје посебну вредност, што подарује нарочито а ретко својство његовој мисли. Уз потпуно уважавање својих великих учитеља и уз снажно ослањање на

њихове идеје, Баста је настојао да остане свој. Ако се пажљивије погледа његова мисао, ако се изнутра искуси, увидеће се препознатљива лична боја – иза ње стоји целим својим бићем њен творац, она у себи сједињава његову свест и савест. Захваљујући томе, Баста се у својим наступима увек јавља као човек опредељења, тако да је изузетна врлина његових радова кураж да се јасно, неувијено и одрешито изрекне властити став и критички суд. У својим текстовима Баста је искрен, критичан, каткад одвећ строг. Његови коментари су бритки, аргументи уверљиви, а оцене и закључци чврсто утемељени.

Језик је посебна врлина Бастиних књига, које, по својој стилско-језичкој перфекцији, представљају сјајне бисере у ниски београдског стила. Баста спада у малобројне филозофске и правне писце који успевају да својим мислима и идејама даду прави израз, да њихов унутрашњи склад и мисаону лепоту прикажу на веома јасан, сређен, елегантан и леп начин. Такав однос према језику последица је, по његовом суду и његовим речима, самосвести да је „језик упориште и залог нашег постојања. Изван језика нити бивствујемо, нити можемо бивствовати, свеједно да ли као појединци или као народ.“ Стога је Баста, као врхунски зналац језика, по узору на Слободана Јовановића, Божицара С. Марковића и Миодрага Јовичића, одлучан противник „загађивања језика“ – олаке и неодговорне употребе речи које имају своје значење и своје достојанство. Нажалост, те речи се код нас често злоупотребљавају, с много фраза а мало смисла, тако да су нагрђене и обесмишљене. Бастини текстови представљају драгоцен допринос враћању угледа и изгубљеног завичаја речима.

Уколико је Баста у својим филозофскоправним студијама успео да грчки *логос* и римски *иус* буду у блиској заједници, онда би се могло рећи да су у његовој публицистичкој и јавној делатности такође у блиској заједници Кантов етос категоричког императива и Блохов патос *иус naturale*, јуснатурализам (природно право) и људско достојанство човека управног хода.

3. – Издавачи Досије студио и Гутенбергова Галаксија из Београда објавили су 2020. године *Сабране списе Данила Н. Басте* у четрнаест књига, од којих свака садржи по више његових објављених списа, груписаних пре свега тематски, а делимично и хронолошки, у редоследу који олакшава праћење његовог интелектуалног развоја и мисаоног пута: 1) *Кант*, 2) *Фихте*, 3) *Хајдегер 1*, 4) *Хајдегер 2*, 5) *Хајдегер 3*, 6) *Хајдегер 4*, 7) *Слободан Јовановић*, 8) *Право, утопија, слобода*, 9) *Право, херменеутика, правда*, 10) *Михаило Ђурић*, 11)

Самопоштовање и пузавост / Филозофски текстови, 12) Мрвице са филозофске трпезе 1, 13) Мрвице са филозофске трпезе 2 и 14) Varia или филозофски свагдани.

Имајући у виду све радове које је Баста објавио и који се налазе у његовим *Сабраним списима*, може се констатовати да је он заокружио своја вишедеценијска истраживања и афирмисао се као један од наших најплоднијих правних и филозофских писаца, као компетентан саговорник у најдубљим расправама о савремености, о епохалној кризи, смислу и перспективама филозофије данас. Припадајући драгоцепој баштини српске филозофскоправне мисли, Баста је својим делом допринео да се та мисао одржи на европском нивоу. Зато његово дело представља путоказ у беспутном врмену интелектуалног посрнућа, једно од упоришта за нова истраживања и домете наше правне теорије и филозофије уопште.

На тај начин, Баста се у многим погледа показује као достојан следбеник својих великих интелектуалних узора, посебно, свога цењеног учитеља и путовође Михаила Ђурића, његовог етоса интелектуалног ангажмана који у „храбрости за истину види највиши израз људског достојанства“, у „љубави према правди најјачу одредницу карактера“, а у „љубави према истини највишу страст ума“!

*

У целини посматрано, дело и делатност академика Данила Н. Басте јесу успешан пледоаје за одговоран, храбар и принципијелан ангажман интелектуалца у нашем времену. Својим јавним наступима он је поставио својеврсни образац и меру таквог ангажмана са тежиштем на аутономној позицији, на јединству мишљења, говора и делања. Његово дело и делатност спадају у сам врх наше правничке и филозофске културе и имају низ додирних тачака са стваралаштвом и просветитељском мисијом Доситеја Обрадовића. Он спада у достојне и доследне баштинике Доситејеве линије у српској култури.

Имајућу све то у виду, сматрам да је Данило Н. Баста својим богатим делом и просветитељском мисијом коју је вршио и врши у српској култури заслужан и достојан да прими награду Задужбине “Доситеј Обрадовић“ за 2021. годину.

Проф. др Јовица Тркуља на додели награде за животно дело
Задужбине „Доситеј Обрадовић“ (Фото: Ива Анђелић)